

20TH LATIN SUMMER SCHOOL

JANUARY 20-24, 2014

Education Building, University of Sydney

LEVEL 4.2

Instructor: IAN MCLEOD

Selections from Ovid's Metamorphoses

Love Stories

Baucis and Philemon
Pygmalion
Pyramus and Thisbe
Iphis and Anaxerte

Apotheosis of Julius Caesar

Sydney Latin Summer School

January 2013

Presenter : Ian McLeod

'inmensa est finemque potentia caeli
non habet, et quicquid superi voluere, peractum est,
quoque minus dubites, tiliae contermina quercus 620
collibus est Phrygiis modico circumdata muro;
ipse locum vidi; nam me Pelopeia Pittheus
misit in arva suo quondam regnata parenti.
haud procul hinc stagnum est, tellus habitabilis olim,
nunc celebres mergis fulicisque palustribus undae; 625
Iuppiter huc specie mortali cumque parente
venit Atlantiades positis caducifer alis.
mille domos adiere locum requiemque petentes,
mille domos clausere serae; tamen una recepit,
parva quidem, stipulis et canna tecta palustri, 630
sed pia Baucis anus parilique aetate Philemon
illa sunt annis iuncti iuvenalibus, illa
consenuere casa paupertatemque fatendo
effecere levem nec iniqua mente ferendo;
nec refert, dominos illic famulosne requiras: 635
tota domus duo sunt, idem parentque iubentque.
ergo ubi caelicolae parvos tetigere penates
summissoque humiles intrarunt vertice postes,
membra senex posito iussit relevare sedili;
cui superiniecit textum rude sedula Baucis 640
inque foco tepidum cinerem dimovit et ignes
suscitat hesternos foliisque et cortice sicco
nutrit et ad flammam animum producit anili
multifidasque faces ramaliaque arida tecto
detulit et minuit parvoque admovit aeno, 645
quodque suus coniunx riguo conlegerat horto,
truncat holus foliis; furca levat ille bicorni
sordida terga suis nigro pendentia tigno
servatoque diu resecat de tergore partem
exiguam sectamque domat ferventibus undis. 650
interea medias fallunt sermonibus horas
concutiuntque torum de molli fluminis ulva 655

inpositum lecto sponda pedibusque salignis.
 vestibus hunc velant, quas non nisi tempore festo
 sternere consuerant, sed et haec vilisque vetusque
 vestis erat, lecto non indignanda saligno.
 adcubere dei. mensam succincta tremensque 660
 ponit anus, mensae sed erat pes tertius impar:
 testa parem fecit; quae postquam subdita clivum
 sustulit, aequatam mentae tersere virentes.
 ponitur hic bicolor sinceræ baca Minervæ
 conditaque in liquida corna autumnalia faece 665
 intibaque et radix et lactis massa coacti
 ovaque non acri leviter versata favilla,
 omnia fictilibus. post haec caelatus eodem
 sistitur argento crater fabricataque fago
 pocula, qua cava sunt, flaventibus inlita ceris; 670
 parva mora est, epulasque foci misere calentes,
 nec longae rursus referuntur vina senectæ
 dantque locum mensis paulum seducta secundis:
 hic nux, hic mixta est rugosis carica palmis
 prunaque et in patulis redolentia mala canistris 675
 et de purpureis conlectae vitibus uvæ,
 candidus in medio favus est; super omnia vultus
 accessere boni nec iners pauperque voluntas.
 'Interea totiens haustum cratera repleri
 sponte sua per seque vident succrescere vina: 680
 attoniti novitate pavent manibusque supinis
 concipiunt Baucisque preces timidusque Philemon
 et veniam dapibus nullisque paratibus orant.
 unicus anser erat, minimæ custodia villæ:
 quem dis hospitibus domini mactare parabant; 685
 ille celer penna tardos ætate fatigat
 eluditque diu tandemque est visus ad ipsos
 confugisse deos: superi vetuere necari
 "di" que "sumus, meritasque luet vicinia poenas
 in pia" dixerunt; "vobis immunibus huius 690

esse mali dabitur; modo vestra relinquit tecta
 ac nostros comitate gradus et in ardua montis
 ite simul!" parent ambo baculisque levati
 nituntur longo vestigia ponere clivo.
 tantum aberant summo, quantum semel ire sagitta 695
 missa potest: flexere oculos et mersa palude
 cetera prospiciunt, tantum sua tecta manere,
 dumque ea mirantur, dum deflent fata suorum,
 illa vetus dominis etiam casa parva duobus
 vertitur in templum: furcas subiere columnae, 700
 stramina flavescunt aurataque tecta videntur
 caelataeque fores adopertaque marmore tellus.
 talia tum placido Saturnius edidit ore:
 "dicite, iuste senex et femina coniuge iusto
 digna, quid optetis." cum Baucide pauca locutus 705
 iudicium superis aperit commune Philemon:
 "esse sacerdotes delubraque vestra tueri
 poscimus, et quoniam concordēs egimus annos,
 auferat hora duos eadem, nec coniugis umquam
 busta meae videam, neu sim tumulandus ab illa." 710
 vota fides sequitur: templi tutela fuere,
 donec vita data est; annis aevoque soluti
 ante gradus sacros cum starent forte locique
 narrarent casus, frondere Philemona Baucis,
 Baucida conspexit senior frondere Philemon. 715
 iamque super geminos crescente cacumine vultus
 mutua, dum licuit, reddebant dicta "vale" que
 "o coniunx" dixere simul, simul abdita textit
 ora frutex: ostendit adhuc Thyneius illic
 incola de gemino vicinos corpore truncos. 720
 haec mihi non vani (neque erat, cur fallere vellent)
 narravere senes; equidem pendentia vidi
 serta super ramos ponensque recentia dixi
 "cura deum di sint, et, qui coluere, colantur."

Pygmalion Book 10 . 243 - 297

'Quas quia Pygmalion aevum per crimen agentis
 viderat, offensus vitiis, quae plurima menti
 femineae natura dedit, sine coniuge caelebs 245
 vivebat thalamique diu consorte carebat.
 interea niveum mira feliciter arte
 sculpsit ebur formamque dedit, qua femina nasci
 nulla potest, operisque sui concepit amorem.
 virginis est verae facies, quam vivere credas, 250
 et, si non obstet reverentia, velle moveri:
 ars adeo latet arte sua. miratur et haurit
 pectore Pygmalion simulati corporis ignes.
 saepe manus operi temptantes admovet, an sit
 corpus an illud ebur, nec adhuc ebur esse fatetur. 255
 oscula dat reddique putat loquiturque tenetque
 et credit tactis digitos insidere membris
 et metuit, pressos veniat ne livor in artus,
 et modo blanditias adhibet, modo grata puellis
 munera fert illi conchas teretesque lapillos 260
 et parvas volucres et flores mille colorum
 liliaque pictasque pilas et ab arbore lapsas
 Heliadum lacrimas; ornat quoque vestibus artus,
 dat digitis gemmas, dat longa monilia collo,
 aure leves baccae, redimicula pectore pendent: 265
 cuncta decent; nec nuda minus formosa videtur.
 conlocat hanc stratis concha Sidonide tinctis
 adpellatque tori sociam adclinataque colla

mollibus in plumis, tamquam sensura, reponi
 'Festa dies Veneris tota celeberrima Cypro 270
 venerat, et pandis inductae cornibus aurum
 conciderant ictae nivea cervice iuvencae,
 turaque fumabant, cum munere functus ad aras
 constitit et timide "si, di, dare cuncta potestis,
 sit coniunx, opto," non ausus "eburnea virgo" 275
 dicere, Pygmalion "similis mea" dixit "eburnae."
 sensit, ut ipsa suis aderat Venus aurea festis,
 vota quid illa velint et, amici numinis omen,
 flamma ter accensa est apicemque per aera duxit.
 ut rediit, simulacra suae petit ille puellae 280
 incumbensque toro dedit oscula: visa tepere est;
 admovet os iterum, manibus quoque pectora temptat:
 temptatum mollescit ebur positoque rigore
 subsidit digitis ceditque, ut Hymettia sole
 cera remollescit tractataque pollice multas 285
 flectitur in facies ipsoque fit utilis usu.
 dum stupet et dubie gaudet fallique veretur,
 rursus amans rursusque manu sua vota retractat.
 corpus erat! saliunt temptatae pollice venae.
 tum vero Paphius plenissima concipit heros 290
 verba, quibus Veneri grates agat, oraque tandem
 ore suo non falsa premit, dataque oscula virgo
 sensit et erubuit timidumque ad lumina lumen
 attollens pariter cum caelo vidit amantem.
 coniugio, quod fecit, adest dea, iamque coactis 295

cornibus in plenum noviens lunaribus orbem
 illa Paphon genuit, de qua tenet insula nomen.

Pyramus and Thisbe Book 4 . 55 - 166

'Pyramus et Thisbe, iuvenum pulcherrimus alter, 55
 altera, quas Oriens habuit, praelata puellis,
 contiguas tenuere domos, ubi dicitur altam
 coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.
 notitiam primosque gradus vicinia fecit,
 tempore crevit amor; taedae quoque iure coissent, 60
 sed vetuere patres: quod non potuere vetare,
 ex aequo captis ardebant mentibus ambo.
 conscius omnis abest; nutu signisque loquuntur,
 quoque magis tegitur, tectus magis aestuat ignis.
 fissus erat tenui rima, quam duxerat olim, 65
 cum fieret, paries domui communis utrique.
 id vitium nulli per saecula longa notatum++
 quid non sentit amor?++primi vidistis amantes
 et vocis fecistis iter, tutaeque per illud
 murmure blanditiae minimo transire solebant. 70
 saepe, ubi constiterant hinc Thisbe, Pyramus illinc,
 inque vices fuerat captatus anhelitus oris,
 "invide" dicebant "paries, quid amantibus obstas?
 quantum erat, ut sineres toto nos corpore iungi
 aut, hoc si nimium est, vel ad oscula danda pateres? 75
 nec sumus ingrati: tibi nos debere fatemur,
 quod datus est verbis ad amicas transitus auris."

talia diversa nequiquam sede locuti
 sub noctem dixere "vale" partique dedere
 oscula quisque suae non pervenientia contra. 80
 postera nocturnos Aurora removerat ignes,
 solque pruinosas radiis siccaverat herbas:
 ad solitum coiere locum. tum murmure parvo
 multa prius questi statuunt, ut nocte silenti
 fallere custodes foribusque excedere temptent, 85
 cumque domo exierint, urbis quoque tecta relinquunt,
 neve sit errandum lato spatiantibus arvo,
 conveniant ad busta Nini lateantque sub umbra
 arboris: arbor ibi niveis uberrima pomis,
 ardua morus, erat, gelido contermina fonti. 90
 pacta placent; et lux, tarde discedere visa,
 praecipitatur aquis, et aquis nox exit ab isdem.
 'Callida per tenebras versato cardine Thisbe
 egreditur fallitque suos adopertaque vultum
 pervenit ad tumulum dictaque sub arbore sedit. 95
 audacem faciebat amor. venit ecce recenti
 caede leaena boum spumantis oblita rictus
 depositura sitim vicini fontis in unda;
 quam procul ad lunae radios Babylonia Thisbe
 vidit et obscurum timido pede fugit in antrum, 100
 dumque fugit, tergo velamina lapsa reliquit.
 ut lea saeva sitim multa conpescuit unda,
 dum redit in silvas, inventos forte sine ipsa
 ore cruentato tenues laniavit amictus.

serius egressus vestigia vidit in alto 105
 pulvere certa ferae totoque expalluit ore
 Pyramus; ut vero vestem quoque sanguine tinctam
 repperit, "una duos" inquit "nox perdet amantes,
 e quibus illa fuit longa dignissima vita;
 nostra nocens anima est. ego te, miseranda, peremi, 110
 in loca plena metus qui iussi nocte venires
 nec prior huc veni. nostrum divellite corpus
 et scelerata fero consumite viscera morsu,
 o quicumque sub hac habitatis rupe leones!
 sed timidi est optare necem." velamina Thisbes 115
 tollit et ad pactae secum fert arboris umbram,
 utque dedit notae lacrimas, dedit oscula vesti,
 "accipe nunc" inquit "nostri quoque sanguinis haustus!"
 quoque erat accinctus, demisit in ilia ferrum,
 nec mora, ferventi moriens e vulnere traxit. 120
 ut iacuit resupinus humo, cruor emicat alte,
 non aliter quam cum vitiato fistula plumbo
 scinditur et tenui stridente foramine longas
 eiaculatur aquas atque ictibus aera rumpit.
 arborei fetus adspergine caedis in atram 125
 vertuntur faciem, madefactaque sanguine radix
 purpureo tinguit pendentia mora colore.
 'Ecce metu nondum posito, ne fallat amantem,
 illa redit iuvenemque oculis animoque requirit,
 quantaque vitarit narrare pericula gestit; 130
 utque locum et visa cognoscit in arbore formam,

sic facit incertam pomi color: haeret, an haec sit.
 dum dubitat, tremebunda videt pulsare cruentum
 membra solum, retroque pedem tulit, oraque buxo
 pallidiora gerens exhorruit aequoris instar, 135

quod tremit, exigua cum summum stringitur aura.
 sed postquam remorata suos cognovit amores,
 percutit indignos claro plangore lacertos
 et laniata comas amplexaque corpus amatum
 vulnera supplevit lacrimis fletumque cruori 140

miscuit et gelidis in vultibus oscula figens
 "Pyrame," clamavit, "quis te mihi casus ademit?
 Pyrame, responde! tua te carissima Thisbe
 nominat; exaudi vultusque attolle iacentes!"
 ad nomen Thisbes oculos a morte gravatos 145

Pyramus erexit visaque recondidit illa.
 'Quae postquam vestemque suam cognovit et ense
 vidit ebur vacuum, "tua te manus" inquit "amorque
 perdidit, infelix! est et mihi fortis in unum
 hoc manus, est et amor: dabit hic in vulnera vires. 150

persequar extinctum letique miserrima dicar
 causa comesque tui: quique a me morte revelli
 heu sola poteris, poteris nec morte revelli.
 hoc tamen amborum verbis estote rogati,
 o multum miseri meus illiusque parentes, 155
 ut, quos certus amor, quos hora novissima iunxit,
 conponi tumulo non invideatis eodem;

at tu quae ramis arbor miserabile corpus
 nunc tegis unius, mox es tectura duorum,
 signa tene caedis pullosque et luctibus aptos 160
 semper habe fetus, gemini monimenta cruoris."
 dixit et aptato pectus mucrone sub imum
 incubuit ferro, quod adhuc a caede tepebat.
 vota tamen tetigere deos, tetigere parentes;
 nam color in pomo est, ubi permaturuit, ater, 165
 quodque rogis superest, una requiescit in urna.'

Iphis and Anaxerte Book 14. 698 - 764

'Viderat a veteris generosam sanguine Teucri
 Iphis Anaxareten, humili de stirpe creatus,
 viderat et totis perceperat ossibus aestum 700
 luctatusque diu, postquam ratione furorem
 vincere non potuit, supplex ad limina venit
 et modo nutrici miserum confessus amorem,
 ne sibi dura foret, per spes oravit alumnae,
 et modo de multis blanditus cuique ministris 705
 sollicita petiit propensum voce favorem;
 saepe ferenda dedit blandis sua verba tabellis,
 interdum madidas lacrimarum rore coronas
 postibus intendit posuitque in limine duro
 molle latus tristisque serae convicia fecit. 710

saevior illa freto surgente cadentibus Haedis,
 durior et ferro, quod Noricus excoquit ignis,
 et saxo, quod adhuc vivum radice tenetur,
 spernit et inridet, factisque inmitibus addit
 verba superba ferox et spe quoque fraudat amantem. 715

non tulit impatiens longi tormenta doloris
 Iphis et ante fores haec verba novissima dixit:
 "vincis, Anaxarete, neque erunt tibi taedia tandem
 ulla ferenda mei: laetos molire triumphos
 et Paeana voca nitidaque incingere lauru! 720

vincis enim, moriorque libens: age, ferrea, gaude!
 certe aliquid laudare mei cogeris amoris,
 quo tibi sim gratus, meritumque fatebere nostrum.
 non tamen ante tui curam excessisse memento
 quam vitam geminaque simul mihi luce carendum. 725

nec tibi fama mei ventura est nuntia leti:
 ipse ego, ne dubites, adero praesensque videbor,
 corpore ut exanimi crudelia lumina pascas.
 si tamen, o superi, mortalia facta videtis,
 este mei memores (nihil ultra lingua precari 730
 sustinet) et longo facite ut narremur in aevo,
 et, quae dempsistis vitae, date tempora famae!"

dixit, et ad postes ornatos saepe coronis
 umentes oculos et pallida bracchia tollens,
 cum foribus laquei religaret vincula summis, 735

"haec tibiserta placent, crudelis et inpia!" dixit
 inseruitque caput, sed tum quoque versus ad illam,
 atque onus infelix elisa fauce pependit.

icta pedum motu trepidantum aperire iubentem
 visa dedisse sonum est adaperataque ianua factum 740

prodidit, exclamant famuli frustra que levatum
 (nam pater occiderat) referunt ad limina matris;

accipit illa sinu complexaque frigida nati
 membra sui postquam miserorum verba parentum

edidit et matrum miserarum facta peregit, 745

funera ducebat mediam lacrimosa per urbem

luridaque arsuro portabat membra feretro.

forte viae vicina domus, qua flebilis ibat

pompa, fuit, duraeque sonus plangoris ad aures

venit Anaxaretes, quam iam deus ultor agebat. 750

mota tamen "videamus" ait "miserabile funus"

et patulis iniit tectum sublime fenestris

vixque bene inpositum lecto prospexerat Iphin:

deriguere oculi, calidusque e corpore sanguis

inducto pallore fugit, conataque retro 755

ferre pedes haesit, conata avertere vultus

hoc quoque non potuit, paulatimque occupat artus,

quod fuit in duro iam pridem pectore, saxum.

neve ea ficta putes, dominae sub imagine signum

servat adhuc Salamis, Veneris quoque nomine templum 760

Prospicientis habet.—quorum memor, o mea, lentos

pone, precor, fastus et amanti iungere, nymphe:

sic tibi nec vernum nascentia frigus adurat

poma, nec excutiant rapidi florentia venti!

The Apotheosis of Julius Caesar Book 15. 745 - 761, 807 - 842

Hic tamen accessit delubris advena nostris: 745

Caesar in urbe sua deus est; quem Marte togaque

praecipuum non bella magis finita triumphis

resque domi gestae properataque gloria rerum

in sidus vertere novum stellamque comantem,

quam sua progenies; neque enim de Caesaris actis 750

ullum maius opus, quam quod pater exstitit huius:

scilicet aequoreos plus est domuisse Britannos

perque papyriferi septemflua flumina Nili

victrices egisse rates Numidasque rebelles

Cinyphiumque Iubam Mithridateisque tumentem 755

nominibus Pontum populo adiecisse Quirini

et multos meruisse, aliquos egisse triumphos,

quam tantum genuisse virum, quo praeside rerum

humano generi, superi, favistis abunde!

ne foret hic igitur mortali semine cretus, 760

ille deus faciendus erat; ...

Speech of Venus omitted

talibus hanc genitor: 'sola insuperabile fatum,

nata, movere paras? intres licet ipsa sororum

tecta trium: cernes illic molimine vasto

ex aere et solido rerum tabularia ferro, 810

quae neque concursum caeli neque fulminis iram

nec metuunt ullas tuta atque aeterna ruinas;

invenies illic incisa adamante perenni

fata tui generis: legi ipse animoque notavi

et referam, ne sis etiamnum ignara futuri. 815

hic sua conplevit, pro quo, Cytherea, laboras,

tempora, perfectis, quos terrae debuit, annis.

ut deus accedat caelo templisque colatur,

tu facies natusque suus, qui nominis heres

inpositum feret unus onus caesique parentis 820

nos in bella suos fortissimus ultor habebit.

illius auspiciis obsessae moenia pacem

victa petent Mutinae, Pharsalia sentiet illum,

Emathiique iterum madefient caede Philippi,

et magnum Siculis nomen superabitur undis, 825

Romanique ducis coniunx Aegyptia taedae

non bene fisa cadet, frustra que erit illa minata,

servitura suo Capitolia nostra Canopo.

quid tibi barbariam gentesque ab utroque iacentes

oceano numerem? quodcunque habitabile tellus 830

sustinet, huius erit: pontus quoque serviet illi!

'Pace data terris animum ad civilia vertet

iura suum legesque feret iustissimus auctor

exemploque suo mores reget inque futuri

temporis aetatem venturorumque nepotum 835

prospiciens prolem sancta de coniuge natam

ferre simul nomenque suum curasque iubebit,

nec nisi cum senior meritis aequaverit annos,

aetherias sedes cognataque sidera tanget.

hanc animam interea caeso de corpore raptam 840

fac iubar, ut semper Capitolia nostra forumque

divus ab excelsa prospectet Iulius aede!